

Ristijärvi

*Talousarvion 2027 ja
taloussuunnitelman 2028–2029
laadintaohje*

Sisällys

1 Talousarviota koskevat säännökset	3
2 Talousarvion 2027 ja taloussuunnitelman 2028–2029 laadinta	3
2.1 Talouden suunnittelua ohjaavat tavoitteet ja periaatteet	3
2.2 Toiminnalliset tavoitteet ja toimenpiteet	4
3 Vuoden 2027 talousarvioraami.....	6
3.1 Verotulot ja valtionosuudet	6
3.2 Käyttötalous.....	7
3.2.1 Tulot ja menot	7
3.2.2 Sisäiset erät	8
3.2.3 Henkilöstösuunnitelma ja henkilöstömenot.....	8
3.2.4 Hankinnat.....	9
3.2.5 Talousarvioraami	9
3.3 Investoinnit ja hankkeet	10
3.4 Kuntakonsernin tytäryhteisöt	11
3.4.1 Konserniyhtiöiden toiminnalliset tavoitteet ja raportointi	11
4 Taloussuunnitelman valmisteluajataulu	12

1 Talousarviota koskevat säännökset

Kuntalain 110 § (410/2015) mukaan valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnitelmakausi). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnalle ja taloudelle asetetut pitkän aikavälin tavoitteet, ennakoidut talouden kehitysnäkymät, arvioitu väestön ja elinkeinojen kehitys sekä muut toimintaympäristön muutokset.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä maimittuna ajanjaksona katetaan.

Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Määräraha ja tuloarvio voidaan ottaa brutto- tai nettomääräisenä. Talousarviossa ja -suunnitelmassa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa.

Kunnan toiminnassa ja taloudessa on noudatettava talousarviota.

2 Talousarvion 2027 ja taloussuunnitelman 2028–2029 laadinta

Talousarvioraami on kunnanhallitukseen nähden sitova talousarvion valmistelupohja. Palvelualueet valmistelevat vuoden 2027 talousarvioesityksensä talousarvioraamin mukaisesti. Talousarvioraami vuodelle 2027 on valmisteltu ulkoisten ja sisäisten tuottojen ja kulujen perusteella. Valmistelun lähtökohtana ovat vuoden 2025 tilinpäätös, vuoden 2026 talousarvio ja tilinpäätösennuste.

Tätä kirjoitettaessa raami on suuntaa antava ja tarkentuu syksyn aikana, kun valtuusto hyväksyy kuntastrategian ja päivittää talouden sopeuttamissuunnitelman.

Talousarvioluvut syötetään tilitasolla. Määrärahat esitetään verottomina (ALV 0 %), kun toiminnot kuuluvat vähennys- tai palautusoikeuden piiriin.

Talousarvio laaditaan sillä tarkkuudella, että erillisiä käyttösuunnitelmia ei laadita.

Talousarvioraamin lähtökohtana on kustannusten kasvun hillitseminen, talouden sopeuttamissuunnitelmassa hyväksytyjen ja syksyllä päivittyvien toimenpiteiden jatkuva edistäminen ja investointien toteuttaminen talouden kantokyvyn mukaisesti. Tavoitteena on talouden tasapaino, ei ainoastaan suunnittelukaudella 2028–2029, vaan vakaa talous on vuosittain tavoiteltava perusasia.

2.1 Talouden suunnittelua ohjaavat tavoitteet ja periaatteet

Valtuusto hyväksyi talouden sopeuttamissuunnitelman lokakuussa 2024, ja sitä tarkastellaan vuosittain talousarviokäsittelyn yhteydessä. Taloussuunnittelussa yleisesti noudatetaan kunnanhallituksessa tehtyjä päätöksiä ja valtuuston linjauksia. Kuntastrategiassa määritellyt tavoitteet ja toimenpiteet tulee huomioida talousarviota laadittaessa perustuen kunnan taloudelliseen kantokykyyn pitkällä tähtäimellä. Konserniyhtiöissä toimitaan koko kuntakonsernin kokonaisuuden huomioiden.

Talousarvion laadinnan yhteydessä tulee analysoida toimintaympäristön muutoksia, tunnistaa kunnan ja kuntakonsernin tavoitteita uhkaavia riskejä, arvioida niiden vaikutuksia ja toteutumisen todennäköisyyttä sekä laatia tarvittavat suunnitelmat ja toimenpiteet riskien hallitsemiseksi. Asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen vaikuttavien tapahtumien tunnistamisen ja arvioinnin tulee siten olla osa tavoitteiden asettamista.

Kunnan talous ja kuntastrategiassa määritellyt tavoitteet ohjaavat taloussuunnittelua. Kestävä talous edellyttää pitkän aikavälin tavoitteiden seuranta. Toiminta ja talous kulkevat käsi kädessä eikä kehittämistäkään saa unohtaa. Kaikki tämä vaatii poikkihallinnollista yhteistyötä niin palvelualueiden kuin Kainuun kuntienkin kesken. Vastuu talouden seurannasta on kullakin palvelualueella itsellään, jokaisen vastuuhenkilön tulee oma-aloitteisesti seurata kuukausitasolla talousraportointia Monetrin kirjanpidon raporttien ja MonetTiedon avulla ja puuttua välittömästi merkittäviin poikkeamiin. Myös toimintamalleja, työskentelytapoja ja kuntayhteistyötä on hyvä tarkastella kokonaisuutena erityisesti mahdollisten rekrytointien yhteydessä.

Palvelualueet tallentavat omat määräraha-arviot Clausion FPM taloussuunnitteluohjelmaan ja vastaavat niiden oikeellisuudesta, myös palkkojen osalta. Suunnitelmavuodet 2028 ja 2029 tallennetaan tuhannen euron tarkkuudella. Suunnitelmavuosille ei siirretä määrärahoja ja tuloarvioita, jotka toteutuvat vain vuoden 2027 aikana. Keskeneräiset hankkeet ja investoinnit tulee jaksottaa oikeille vuosille.

2.2 Toiminnalliset tavoitteet ja toimenpiteet

Toiminnalliset tavoitteet vahvistaa kunnanvaltuusto. Kuntalain 110 §:n mukaan talousarviossa osoitetaan kunnan ja kuntakonsernin toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet sekä näiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot. Toiminnalliset tavoitteet sekä määrärahat ovat sitovia ja niiden toteutumisesta vastataan valtuustolle. Mikäli määräraha muuttuu olennaisesti, tulee se käsitellä valtuustossa kuluvana vuonna.

Kunnan toiminnalle asetettavien tavoitteiden tulee olla konkreettisia ja yksiselitteisiä. Tavoitteiden laadinnassa tulee huomioida seuraavat asiat:

- tavoitteet tukevat kuntastrategian toteuttamista
- tavoitteet kuvaavat kykyä kehittää toimintoja ja vaikutuksia kuntalaisten hyvinvointiin
- tavoitteet ovat riittävän haasteellisia, mutta realistisia
- tavoitteisiin voidaan vaikuttaa omilla toimenpiteillä, niiden toteutumista voidaan mitata laadullisilla tai määrällisillä mittareilla ja arvioida.

Toimintaympäristön muutosten arvioinnin lisäksi talousarviossa tulee kiinnittää huomiota mahdollisiin riskeihin, arvioida niiden vaikutuksia ja toteutumisen todennäköisyyttä sekä laatia tarvittavat suunnitelmat ja toimenpiteet riskien hallitsemiseksi. Asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen vaikuttavien riskien tunnistamisen ja arvioinnin tulee siten olla osa tavoitteiden asettamista.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeessa on annettu tarkentavat määräykset liittyen sisäiseen valvontaan ja riskienhallintaan. Toimielimet huomioivat ohjeessa esitetty määräykset talousarviovalmistelussa, myös tytäryhteisöjen osalta.

Talousarviotekstit tallennetaan palvelualueittain Y:\Talous\Talousarviot\2027\tekstit. Jokaiselle palvelualueelle on oma tekstiosio, jotka yhdistetään yhdeksi talousarviokirjaksi. Talousasiantuntija kirjaa taulukoihin keskitetysti käyttötalousosion euromäärät:

Palvelu-/vastuualue	TP 2025	TA 2026	TA 2027	TS 2028 1 000 e	TS 2029 1 000 e
Myyntituotot					
Maksutuotot					
Tuet ja avustukset					
Muut toimintatuotot					
TOIMINTATUOTOT					
Henkilöstökulut					
Palvelujen ostot					
Aineet, tarvikkeet, tavarat					
Avustukset					
Muut toimintakulut					
TOIMINTAKULUT					
TOIMINTAKATE					

Sisältö	Ohje/kuvaus	
Perustehtävä	Hallintosäännön mukainen lyhyt kuvaus toimialan tehtävästä	
Palvelujen nykytilan kuvaus ja toimintaympäristön muutokset, talouden sopeuttamistoimenpiteet ja perustelut	<i>Toimintaympäristön muutos:</i> - keskeisten muutosvoimien vaikutukset esim. väestö-, talous- ja aluekehitys, lainsäädäntö, teknologia <i>Talouden sopeuttamissuunnitelman toteuttaminen:</i> - toimenpiteiden ja tavoitteiden määrittelemine talousarviovuodelle suhteutettuna toimintaympäristön muutoksiin <i>Talousarvion perustelut:</i> - palvelualueen tavoitteet vs. kuntalaisten hyvinvointi ja kunnan elinvoimaisuus - toiminnan painopisteet ja kehittämistarpeet suunnittelu- kaudella	
Valtuustoon nähden sitovat toiminnalliset tavoitteet (kuntastrategia)	Kuntastrategiassa määritellyjen mitattavissa olevien toiminnallisten tavoitteiden yhteys palvelualueelle ja niiden mittaaminen. Tavoitteiden on oltava <i>realistisia</i>, mutta riittävän haasteellisia, saavutettavissa olevia sekä laadullisesti että määrällisesti (numeerisia) <i>mitattavissa</i> olevia. Lisäksi tavoitteiden saavuttaminen on riippuvaista toimialan omasta toiminnasta ja ne kohdistuvat ydintoimintaan.	
Tavoite	Mittari	Tavoitearvo
Suunnitelmavuosien tavoitteet 2028–2029		
Sisäisen valvonnan suunnitelma ja riskien arviointi	Suunnitelma laaditaan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeistuksen mukaisesti. Toimenpiteiden tulee olla <i>konkreettisia</i> valvontatoimenpiteitä.	
Tarkastuskohde	Toimenpide	

Talousarvioluvut on syötettävä [Clausion FPM](#) taloussuunnitteluohjelmaan **14.10.2026 mennessä**. Talousarviokirjan tekstien osalta noudatetaan samaa aikataulua.

Kunnanhallitus ja kunnanjohtaja voivat antaa lisäohjeita talousarvion raamiin liittyen valmistelun aikana. Palvelupäälliköt käyvät palvelualueiden talousarviot läpi osana johtoryhmätyöskentelyä, minkä jälkeen talousarviosta tehdään esitys kunnanhallitukselle.

Tavoitteiden saavuttamista arvioidaan toimintakertomuksessa. Tarkastuslautakunta arvioi osaltaan arviointikertomuksessa, missä määrin valtuuston talousarviossa asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet sekä talouden sopeuttamistoimet ovat toteutuneet. Sitovat tavoitteet tulee olla kuntastrategian mukaisia ja edesauttaa siinä asetettujen tavoitteiden toteutumista.

Talousarvion sitovat toiminnalliset tavoitteet esitetään edellä olevan taulukon mukaisesti ja siinä määritellyjä tavoitteita arvioidaan talousarviovuoden tilinpäätöksessä.

3 Vuoden 2027 talousarvioraami

Talousarvioraami laaditaan siten, että lähtökohtana on kustannusten kasvun hillitseminen, talouden sopeuttaminen ja siihen liittyvien toimenpiteiden edistäminen. Lähtökohtaisesti vain pakolliset, kunnan palvelutuotannon ja kehittämisen kannalta välttämättömät investoinnit toteutetaan. Talouden tasapainoon on pyrittävä myös konsernin tytäryhteisöjen sekä kunnan takausvastuussa olevien yhteisöjen osalta.

Valtuustoseminaari pidetään 26.8.2026. Talousarvion laadintaohjetta täydennetään valtuustoseminaarin linjauksilla ja ne huomioidaan palvelualueiden talousarvioehdotuksissa. Kunnan talousarviossa ja suunnitelmavuosien taloudessa on kiinnitettävä erityistä huomiota palveluiden tuottamiseen ja niistä aiheutuviin kustannuksiin.

Talousarvioraamin taustaoletuksena ovat ennusteet verotulojen, valtionosuuksien, rahoituserien sekä poistojen kehityksestä sekä henkilöstökustannuksista. Taustaoletukset ja kustannusten kasvupaine huomioiden vuoden 2027 tulosennuste on -122 584 euroa alijäämäinen, jota on mahdotonta paikata menojen leikkauksilla ja tulojen lisäyksillä.

3.1 Verotulot ja valtionosuudet

Kunnan tulot koostuvat pääosin verotuloista ja valtionosuuksista. Talousarvioraami on laadittu vuonna 2026 käytössä olevilla tulo- ja kiinteistöveroprosenteilla. Verorahoituksen laskelmia päivitetään syksyn aikana ja lopullinen tasauslaskelma julkaistaan lokakuun lopussa, kun kunnallis- ja yhteisöverotukset verovuodelta 2025 ovat valmistuneet.

Veroennuste perustuu osin Valtiovarainministeriön kesän Taloudellisen katsauksen ennusteisiin. Lisäksi on huomioitu verontilitykset toukokuuhun asti sekä ja tilannetieto kesäkuun verontilityksistä. Ennusteessa on hyödynnetty myös Verohallinnon 15.6.2026 julkaisemaa kuntakohtaista ennakkotietoa valmistuvista kunnallis- ja yhteisöverotuksista 2025.

TILIVUOSI	2024	2025	2026**	2027**	2028**	2029**
Verolaji						
Kunnallisvero	2 007	1 935	1 966	1 952	2 001	2 041
Muutos %	2,7	-3,6	1,6	-0,7	2,5	2,0
Yhteisövero	345	382	497	542	573	594
Muutos %	-18,5	10,9	30,0	9,0	5,7	3,7
Kiinteistövero	914	914	909	927	927	927
Muutos %	1,8	0,0	-0,6	2,0	0,0	0,0
VEROTULOKSI KIRJATTAVA	3 265	3 231	3 372	3 421	3 502	3 562
Muutos %	-0,3	-1,0	4,4	1,5	2,3	1,7

Taulukoiden luvut on esitetty käyvin hinnoin, eli inflaation vaikutusta ei ole eliminoitu

Kuntaliiton kuntakohtainen veroennustekahikko 6/2026.

Valtionosuus	TP 2025	TA 2026	E 2027
Peruspalvelujen valtionosuus	392 443	455 612	459 955
Verotulojen tasaus	470 743	474 927	487 458
Opetus- ja kulttuuritoimen vos	-200 264	-197 982	-65 139
Verotulomenetysten kompensatio	216 304	216 497	239 821
Valtionosuudet yhteensä	879 226	949 054	1 122 095

3.2 Käyttötalous

3.2.1 Tulot ja menot

Talousarvion valmistelussa kustannusten kehitys tulee arvioida tilitasolla. Energiahintojen ja kulu-
tustarvikkeiden kustannusten kehitys tulee huomioida täysimääräisesti viimeisimpien ennusteiden
mukaisesti. Toimintakulujen suunnittelussa tulee etsiä myös mahdollisia kustannussäästöjä ja har-
kita tarkkaan hankintoja.

Peruspalvelujen hintaindeksiennuste vuodelle 2027 on 3,5 %. Tämä julkisten menojen hintaindeksi
mittaa valtion- ja kuntatalouden ja menojen hintakehitystä, jota voi käyttää myynti- ja maksutuottojen
arvioinnissa, mikäli palvelua kuvaavia indeksejä ei ole käytettävissä tai indeksejä ei ole sopimuspe-
rusteisesti määritelty.

Talousarvioon otetaan vain ne tulot, jotka arvioidaan varmuudella kertyvän talousarviovuoden ai-
kana. Verotulojen ja valtionosuuksien määrä tarkentuu loppuvuodesta.

Palvelualueiden tulee huolehtia siitä, että kaikki päätöksentekoa koskevat materiaalit on tallennettu
asianhallintajärjestelmään sekä taloussuunnitteluohjelmaan.

Määräraha varataan niiden tehtävien suorittamisesta aiheutuvien menojen kattamiseen, joihin vas-
tuualue voi vaikuttaa, myös vyörytettäviin. Määrärahat varataan arvonlisäverottomina lukuun otta-
matta niitä toimintoja, joista veroa ei saa vähennys- tai palautusjärjestelmässä hyödyksi (asuntotoi-
minta ja tilat, joissa on veroton vuokrasopimus).

Talousarvioesitykseen on kirjattava kaikki toimialan määrärahoista myönnettävät avustukset eritel-
tyinä. Avustuksia myönnetään ainoastaan hallituksen määrittelemien linjausten mukaan (vauvaraha
ja tieavustukset sekä testamenttirahastosta myönnettävät avustukset). Periaatteet avustusten

myöntämisestä on hyväksytty kunnanhallituksessa 16.09.2024 § 118 ja sitä tulee kaikkien toimielinten ja viranhaltijoiden noudattaa.

Talousarvio sisältää Kainuun liiton maksuosuuden sekä kuntayhteistyössä toteutettavien kansalaisopiston, ympäristötarkastuksen, rakennustarkastuksen, ympäristöterveydenhuollon sekä maaseutuhallinnon ja kaavoituksen kustannukset joko sopimus pohjaisesti tai toteutuneiden tuntien pohjalta.

Vastuualueiden on

- esitettävä perustelut määrärahojen korotuksille ja vaikutukset toimintaan, mikäli korotusta ei voida raamin puitteissa hyväksyä
- henkilöstölisäykset tulee perustua kunnanhallituksen hyväksyntään

3.2.2 Sisäiset erät

Sisäisinä menoina ja tuloina budjetoidaan omalta organisaatiolta vuokrattujen tilojen vuokrat ja omalta organisaatiolta ostetut palvelut sekä tukipalvelut (tietohallinto sekä tahe-palvelut). Sisäiset tulot ja menot yhteensä ovat yhtä suuret eli vaikutus toimintakatteeseen on nolla.

Tietohallinnon hankinnat toteutetaan keskitetysti. Työasemia ja näyttöjä ei hankita omaksi, vaan ne rahoitetaan leasingilla tai vuokrataan. Yksittäisten laitehankintojen osalta kustannukset kirjataan suoraan toimialueelle, mutta yhteisten tietohallinto- ja tietoliikennekustannusten sekä talous- ja palkkahallinnon osalta kustannukset jaetaan palvelualueille käyttäjä- ja laitemäärän mukaan. Tukipalveluiden (hallintopalvelut ja it-palvelut) kustannukset budjetoidaan palvelualueittain alkuvuoden toteuman ja edellisen vuoden tilinpäätöksen pohjalta keskitetysti hallintopalveluissa.

Budjetoitavia sisäisiä eriä ovat lisäksi vuokrat ja kaukolämmön käyttö omissa kiinteistöissä. Myyjä ja vuokranantaja varaavat erät tuloksi ao. kustannuspaikalle sisäisen tulon tilille. Palvelun käyttäjä ja vuokralainen varaavat erät menoksi ao. kustannuspaikan sisäisen menon tilille. Sisäiset vuokrat vievät talousarvioon vasta sen jälkeen, kun ao. kiinteistön talousarvio on tehty ja vuokran määrä on tiedossa. Tekninen toimi budjetoit sisäiset vuokrat (käyttökulut), jotka jaetaan toimialueille kiinteän jakoprosentin mukaan. Prosentti lasketaan neliöiden mukaan.

3.2.3 Henkilöstösuunnitelma ja henkilöstömenot

Henkilöstösuunnittelun tavoitteena on henkilöstökulujen vakiinnuttaminen ja henkilöstöresurssien hyödyntäminen yli organisaatorajojen ja jakaminen myös taloudellisesti avustettavien yhteisöjen osalta. Vuosina 2027–2029 vanhuuseläkkeelle siirtyy Kevan ennusteen mukaan 7 työntekijää. Uusia rekrytointeja tehtäessä tehtävänkuvia on tarkasteltava siten, että ne parhaiten palvelevat koko kuntakonsernia.

Kunta-alan työ- ja virkaehtosopimusten nykyinen sopimuskausi on 1.5.2025 – 29.2.2028. Perusratkaisun palkankorotukset ovat sopimuskauden aikana yhteensä 7,37 prosenttia. Vuonna 2026 palkat nousevat 2,47 prosenttia ja vuonna 2027 2,4 prosenttia. Kehittämishajonnan 2026–2028 mukaan palkat nousevat normaaliin sopimuskorotusten lisäksi 0,4 prosenttia vuonna 2026, 0,4 prosenttia vuonna 2027 ja 1 prosentin vuonna 2028. OVTES:n piiriin kuuluvien työntekijöiden palkkoja budjetoidessa tulee kiinnittää huomiota peruspalkkojen lisäksi siihen, että työehtosopimuksen mukaiset lisät, kuten viikkoylitunnit, tulevat budjetissa arvioiduiksi.

Henkilösivukulut ja Kevan tasausmaksu vuodelle 2027 tallennetaan taloussuunnitteluohjelmaan keskitetysti. Vuoden 2027 tasausmaksu on 63 589 e. Lomarahaan 2027 varataan 6 % palkkasummasta. Henkilöstökulut kohdennetaan suoraan palvelualueelle.

Työterveyshuollon kustannukset ja työterveyshuollon korvaukset budjetoidaan keskitetysti. Työnohjauksesta ja tyhy-toiminnasta aiheutuvat kustannukset budjetoidaan palvelualueelle. Yhteiset henkilöstöetuudet kirjataan keskitetysti henkilöstöpalveluihin.

Tasopalkkajärjestelmä on tullut voimaan 1.2.2025. Sivistystoimialalla on käytössä tehtävän vaativuuteen perustuva palkkaus (tva), mutta KVTES:n ja TS:n palkoissa tasopalkkajärjestelmä korvaa tehtävän vaativuuteen perustuvan palkkauksen. Henkilökohtaisia lisiä ei ole käytössä KVTESin ja TS-sopimuksen piiriin kuuluvilla työntekijöillä.

Taulukossa on vuoden 2026 sivukuluprosentit niiltä osin, joita ei ole vielä vahvistettu. Sivukuluprosentit päivitetään syksyllä vastaamaan vuoden 2027 prosentteja.

Sivukulu	%
KuEL-palkkaperusteinen eläkevakuutusmaksu	17,10
työnantajan sosiaaliturvamaksu (sairausvakuutus)	1,84 (2026)
työttömyysvakuutusmaksu	0,57 (2026)
taloudellinen tuki (ryhmähenkivakuutus)	0,03
tapaturmavakuutus	0,632 (2026)

Työllisyyden hoito on järjestetty sopimusperusteisesti Paltamon kunnan kanssa. Paltamo laskuttaa kuntaa työvoimaviranomaisen tehtävään liittyvästä työstä, eläke- ja kuntoutusselvittelyjen hoitamisesta sekä yrityksille ja yhdistyksille maksattavasta kuntalisästä. Vieraskielisten työnhakija-asiakkaiden osalta palvelun tuottaa Suomussalmi, mutta se sisältyy Paltamon laskuttamaan sopimukseen. Lisäksi Kainuu-Koillismaa työllisyysalue laskuttaa yhteiset palvelut sekä mahdolliset Kajaanin kautta maksuun laitettavat palkkatuet, starttirahat ja kulukorvaukset sekä koulutukset ja valmennukset. Kunnalle tulee suoraan maksettavaksi työmarkkinatuen kuntaosuus sekä osuudet perus- ja ansiosidonnaisista työttömyyspäivärahoista.

Kuntaan työllistettävien työttömien palkkakustannukset budjetoidaan suoraan palvelualueelle, työllisyyden hoidon kustannukset budjetoidaan muutoin työllisyysalueelle. Kokonaisuutena arvioiden työllisyyden hoidon kustannukset ovat n. 230 000 euroa.

3.2.4 Hankinnat

Kynnysarvon ylittävissä hankinnoissa noudatetaan hankintalakia (1397/2016) tai erityisalojen hankintalakia (1398/2016) ja kunnan hankintaohjeita. Kynnysarvon alittavissa hankinnoissa noudatetaan kunnan hankintaohjeita sekä hallintosäännössä määritellyjä hankintarajoja. Kynnysarvon alittavat hankinnat kilpailutetaan sähköpostitse ja kynnysarvon ylittävissä hankinnoissa tai Kainuun yhteisissä hankinnoissa käytetään ulkopuolista kilpailuttajaa. Hankinnat tulee suunnitella osana talousarvion laadintaa ja niiden vaikuttavuutta on seurattava. Kilpailutusten ulkopuolisia ostoja, suoraosia ja -hankintoja tulee tehdä harkiten.

3.2.5 Talousarvioraami

Talousarvioraami on tehty olemassa olevien tietojen pohjalta. Vaikka talousarvion laadintaohjetta kirjoitettaessa vuoden 2027 ennuste on alijäämäinen, on tavoitteena edelleen:

- tilikauden tuloksessa tavoitellaan nollatulosta
- talouden sopeuttamistoimet kattavat talousarviovuosien kertyvät alijäämät
- vuosikate kattaa poistot
- taseen ylijäämän kerryttäminen

Ulkoinen tuloslaskelma	Toteuma	Budjetti	Ennuste	Raami
	2025	2026	2026	2027
MYYNтитUOTOT	620 850	501 592	450 000	400 000
MAKSUTUOTOT	29 941	23 823	35 000	35 000
AVUSTUKSET JA TUET	112 022	58 685	80 000	60 000
MUUT TOIMINTATUOTOT	232 717	230 265	210 000	220 000
TOIMINTATUOTOT	995 531	814 365	775 000	715 000
HENKILÖSTÖKULUT YHT.	-2 087 696	-2 269 006	-2 240 000	-2 352 000
PALVELUJEN OSTOT	-1 593 760	-1 788 522	-1 630 000	-1 690 000
AINEET, TARVIKKEET JA TAVARAT	-601 624	-665 875	-650 000	-673 000
AVUSTUKSET	-199 694	-231 900	-230 000	-230 000
MUUT TOIMINTAKULUT	-146 671	-157 965	-160 000	-165 000
TOIMINTAKULUT YHTEENSÄ	-4 629 446	-5 113 268	-4 910 000	-5 110 000
TOIMINTAKATE	-3 633 915	-4 298 903	-4 135 000	-4 395 000
VEROTULOT	3 230 874	3 391 000	3 372 000	3 421 000
VALTIONOSUUDET	879 226	949 054	1 089 821	1 122 095
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT	-66 127	-45 230	-45 000	-45 000
VUOSIKATE	410 058	-4 079	281 821	103 095
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-275 608	-239 822	-240 000	-240 000
TILIKAUDEN TULOS	134 450	-243 901	41 821	-136 905
TILINPÄÄTÖSSIIRROT	14 321	14 321	14 321	14 321
TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	148 771	-229 580	56 142	-122 584

Tavoitteet ja tunnusluvut				
Vuosikate / Poistot, %	148,78	1,70	117,43	51,29
Kertynyt yli-/alijäämä (1000 e)	1 891	1 662	1 718	1 616

3.3 Investoinnit ja hankkeet

Investointiesitykset valmistellaan talousarvioprosessin yhteydessä. Investointien kustannusraja on 5 000 euroa (alv 0). Alle 5 000 euron hankintoihin varataan määräraha käyttötalouteen. Vuosikorjausluonteisia rakennusten korjauksia ei kirjata investointeihin, vaikka niiden kustannusarvio ylittäisi 5 000 euroa.

Investointien määräraha ja määrärahan sitovuustaso esitetään talousarviossa projekteittain. Jos investoinnin hankintamenosta ei ole arvonlisäveron palautus- tai vähennys oikeutta, huomioidaan määrärahaa myös arvonlisäveron osuus. Investoinneissa tulee käyttää kirjanpidon tiliä, jonne investointi valmistuttuaan aktivoidaan, ei keskeneräisiin.

Hankekohtaisesti valtuustoon nähden sitoo nettomääräraha. Kunnanhallitus voi siirtää määrärahaa talousarvioinvestointeihin sisältyvältä hankkeelta toiselle talousarviohankkeelle palvelualueen sisällä perustellusta syystä. Tilivuoden vaihtuessa keskeneräisinä oleviin hankkeisiin tulee talousarvioon varata uusi määräraha hankkeen loppuun saattamiseksi.

Investointeihin tulee varata edellisen vuoden suunnittelukustannusten yms. määräraha ja eritellä ne tekstiosiossa. Investointiohjelman lisätietoina ilmoitetaan mahdollinen investointivarausten käyttö, mikäli valtuusto on päättänyt käyttää varausta johonkin kohteeseen.

Pitkän aikavälin investointisuunnitelmassa otetaan huomioon kunnan taloudellinen tilanne, väestökehitys sekä palvelutuotannon tarpeet. Investoinneiksi hyväksytään vain sellaiset hankkeet, jotka vähentävät tulevaisuudessa käyttötalousmenoja tai lisäävät tuottavuutta ja kunnan elinvoimaisuutta.

Lähtökohtana on, että vain välttämättömät palvelutuotantoa ja kunnan kehittämistä lisäävät investoinnit toteutetaan.

Projektiluonteisiin kehittämishankkeisiin varataan määräraha elinkeinotoimen vastuualueelle. Sitoumuustaso on hankekohtainen nettomääräraha. Vastuualueiden toimintaan kiinteästi liittyviin hankkeisiin (muu kuin elinkeinotoimintaan liittyvä hanke) varataan määräraha ao. vastuualueen talousarvioon (esim. opetustoimi). Hankeluettelo jatkuvista ja uusista hankkeista liitetään talousarviokirjaan. Investointihankkeiden määräraha varataan investointeihin.

Yleisesti investoinnit ovat pysyviä eriä, jotka on tarkoitettu tuottamaan tuloa useana tilikautena. Niiden tavoitteena tulee olla palvelutuotannon määrän lisäys, palvelukyvyn parantaminen tai tuotannon tehostaminen ja kustannusten pienentäminen. Määriteltäessä investointitarvetta, tulee investoinnin tulevat käyttökustannukset arvioida kustannustehokkuutta arvioitaessa. Käyttöomaisuuden ja muun pysyviin vastaaviin kuuluvan aineellisen omaisuuden hankintameno aktivoidaan ja kirjataan vaikutusaikanaan suunnitelman mukaan poistoina kuluksi.

Aktivoitavia investointimenoja ovat:

- uudisrakentaminen
- rakennuksen laajentaminen
- perusparannus– korjaus, jolla alkuperäistä laatutasoa nostetaan
- taloudellista pitoaikaa kasvattavat korjausmenot
- koneiden ja laitteiden uusiminen

Investointihankkeita eivät ole:

- korjausmenot, jotka eivät nosta laatutasoa tai kasvata taloudellista pitoaikaa, esim. vaurioituneen omaisuuden ennalleen saattaminen tai laitteiden teknisestä vanhenemisesta aiheutuneet korjausmenot
- vaikka menoihin liittyisikin useammalle tilikaudelle kohdistuvia tulo-odotuksia, voidaan korjausmenot kirjanpidossa kirjata joko kokonaan tai osittain kuluksi olennaisuuden periaatetta noudattaen
- kuluva käyttöomaisuus

Kunta ei pysty rahoittamaan investointeja tulo-rahoituksella, vaan rahoitus tapahtuu velkarahoituksella ja mahdollisilla ulkopuolisilla avustuksilla. Investointien pidemmän aikavälin tason tulisi olla, että investoinnit eivät ylitä vuosikatetta ja se tasapainotetaan vastaamaan kunnan taloudellista kantokykyä. Investointimenoja suunnitellessa tulee selvittää myös muut vaihtoehtoiset tavat toteuttaa investointi (palvelun osto, rahoitusvaihtoehdot). Investointisuunnitelma ja hankkeet tarkentuvat valtuuston talousarvioseminaarissa.

3.4 Kuntakonsernin tytäryhteisöt

Konserniyhteisöjen talousarviossa noudatetaan samoja talousarvioperiaatteita ja ohjeita kuin peruskunnan talousarviossa. Talousarvio laaditaan kalenterivuodeksi ja suunnitelma kahdeksi vuodeksi eteenpäin. Talousarviovuosi on suunnittelukauden ensimmäinen vuosi. Tytäryhteisöjen tulee käsitellä tavoitteet ja taloussuunnitelma yhtiöiden hallituksissa siten, että ne ovat hyväksyttävissä kunnan talousarviokäsittelyn yhteydessä.

3.4.1 Konserniyhtiöiden toiminnalliset tavoitteet ja raportointi

Konsernijohto

- raportointi valtuustolle, 2 krt/v
- konserniyhtiöiden toimintatuotot toimintamenoista, %
- konserniyhtiön vuosikate poistoista, %
- konserniyhtiön omavaraisuusaste, %
- konserniyhtiön suhteellinen velkaantuneisuus, %
- konserniyhtiön korolliset lainat / asukas, €

Kunnan edustajat

- raportointi tytäryhteisöistä kunnanhallitukselle, 2 krt/v

Ristijärven Vuokratalot Oy

- vuokrausaste > 93 %
- tilikauden tulostavoite > 0
- vuokrasaatavat < 3 % vuokratuotoista

Osuuskunta Seniorisilta

- yhteisön toiminnan kehittäminen ja yhtiön arvon jatkuva parantaminen

Talousarviokirjaan on tallennettava:

- perustehtävä
- palvelujen nykytilan kuvaus ja toimintaympäristön muutokset
- valtuustoon nähden sitovat toiminnalliset tavoitteet
- kuntastrategiaa toteuttavat toiminnalliset tavoitteet
- riskien arviointi

4 Taloussuunnitelman valmisteluaikataulu

Alustava aikataulu, jota tarkennetaan tarvittaessa syksyn kokousaikataulujen varmistuttua.

elokuu

18.8. kunnanhallitus	talousarvion 2027 ja taloussuunnitelman 2028–2029 raamin ja laadinta-ohjeen hyväksyminen
26.8. valtuusto	seminaari, talousarviolinjaukset palvelualueittain 2027

syys-lokakuu

viranhaltijat	talousarvion valmistelu: käyttötalous, investoinnit ja riskienarviointi
14.10. mennessä	palvelualueiden talousarvioesitykset ja tekstit pääpiirteittäin, talousarviomuutokset 2026
20.10. kunnanhallitus	talousarvion 2027 ja taloussuunnitelman 2028–2029 käsittely, talousarviomuutokset 2026
30.10 mennessä	palvelualueiden talousarviolukujen syöttö ja tekstit valmiit

marraskuu

x.11. yhteistyötoimikunta	talousarvioluonnoksen 2027 esittely
4.11. mennessä	tytäryhteisöjen talousarvioluvut
10.11. kunnanhallitus	talousarvion 2027 ja taloussuunnitelman 2028–2029 hyväksyminen ja esitys valtuustolle
11.11. valtuusto	veroprosentit, talousarviomuutokset 2026

joulukuu

9.12. valtuusto	talousarvion 2027 ja taloussuunnitelman 2028–2029 käsittely ja hyväksyminen
-----------------	---